

Trestné činy z nenávisti v Evropské unii

Články 1, resp. 10, 21 a 47 Listiny základních práv Evropské unie zaručují právo: na lidskou důstojnost, na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, na zákaz diskriminace a na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces.

Politické souvislosti

Listina základních práv Evropské unie zakazuje diskriminaci, a tudíž zavazuje členské státy EU, aby bojovaly pro trestným činům motivovaným rasismem, xenofobií, náboženskou nesnášenlivostí nebo zdravotním postižením, sexuální orientací či genderovou identitou osoby.

K boji s přetrvávajícími předsudky vůči některým skupinám a pro nápravu škod způsobených těmito předsudky obětem, ostatním příslušníkům téže skupiny a společnosti jako celku je nezbytná větší politická vůle na straně subjektů s rozhodovacími pravomocemi v členských státech EU. Příliš mnoho lidí v celé EU je terčem zneužívání jen pro svůj (vnímaný a/nebo skutečný) původ, víru, životní volby nebo fyzický vzhled.

Agentura FRA vydala dvě zprávy o trestných činech z nenávisti, které společně poskytují srovnávací analýzu stávajícího právního rámce, individuálních zkušeností s trestnými činy motivovanými předsudky a stavu oficiálního shromažďování údajů ve všech 27 členských státech EU.

Zpráva *Zviditelňování trestných činů z nenávisti v Evropské unii: uznávání práv obětí* upozorňuje na aspekty trestných činů z nenávisti z hlediska základních práv, nabízí srovnávací analýzu oficiálních mechanismů shromažďování údajů a zabývá se otázkou, jak lze zvětšit rozsah oficiálního shromažďování údajů. Zpráva *EU-MIDIS Zaměřeno na údaje č. 6: Menšíiny jako oběti trestné činnosti* představuje údaje o zkušenostech respondentů s viktimizací v oblasti pěti typů trestné činnosti, od vloupání po závažné obtěžování.

Klíčové problémy

I přes snahu členských států EU bojovat s diskriminací a nesnášenlivostí včetně trestných činů z nenávisti existují náznaky, které napovídají, že situace se nelepší. Namísto toho byla v posledních několika letech zjišťována pokračující a obnovená porušování základních práv osob žijících v EU, a to formou slovních urážek, fyzických útoků, či dokonce vražd motivovaných předsudky.

Šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii (EU-MIDIS) v roce 2008, které zkoumalo 23 500 respondentů z prostředí etnických menšin nebo přistěhovalců, zjistilo, že více než každý čtvrtý respondent z níže uvedených skupin se považuje za oběť „rasově motivovaného“ trestného činu proti osobě (útok nebo vyhrožování nebo závažné obtěžování), k němuž došlo během posledních dvanácti měsíců před šetřením: Romové v České republice, Somálci ve Finsku; Somálci v Dánsku; Afričané na Maltě, Romové v Řecku, Romové v Polsku a subsaharští Afričané v Irsku (viz. graf).

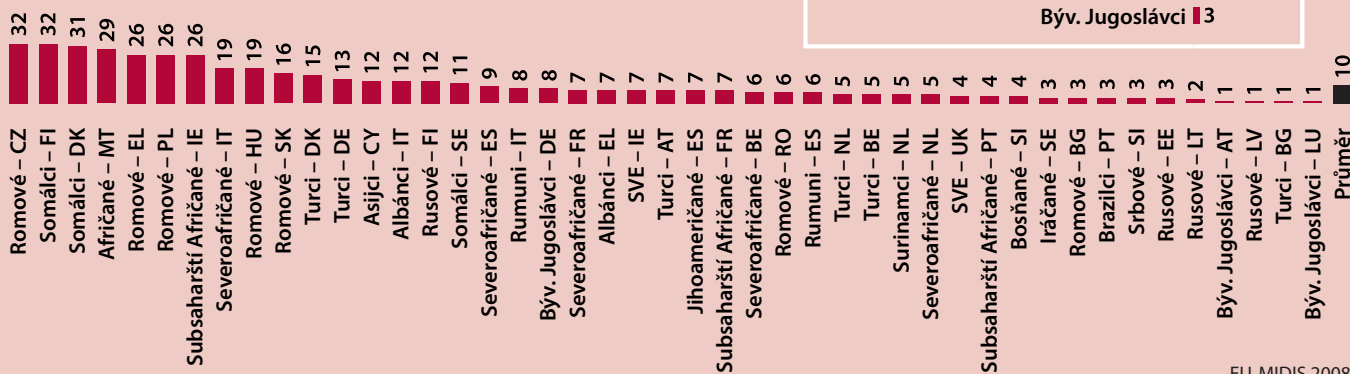
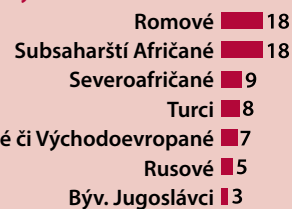
Evropský soud pro lidská práva (ESLP) v řadě věcí rozhodl, že země musí jasně uvádět motivaci trestných činů spáchaných z rasových pohnutek nebo v důsledku náboženského přesvědčení oběti. Přehlížení motivace předsudky se rovná porušení článku 14 Evropské úmluvy o lidských právech (EÚLP).

EÚLP klade takový důraz na motivaci předsudky u trestných činů z nenávisti z toho důvodu, že pachatelé, kteří viktimizují osoby za to, čím jsou nebo čím se jeví být, vysílají zvlášť ponižující sdělení: jmenovitě takové, že oběť není jednotlivcem s vlastní osobností, schopnostmi a zkušenostmi, ale pouze bezejmenným příslušníkem skupiny s jedním charakterizujícím znakem. Pachatel tudíž naznačuje, že práva této skupiny lze – nebo dokonce je třeba – přehlížet, což znamená jasné porušení základních zásad demokracie a rovnosti v EU.

Zjištění výzkumu ukazují, že oběti a svědci trestných činů z nenávisti se zdráhají tyto činy ohlašovat, ať už donucovacím orgánům, systému trestního soudnictví, nevládním organizacím nebo skupinám na podporu obětí. V důsledku toho mnohé trestné činy zůstávají neohlášené, nestíhané,

Osobní trestné činy s vnímaným „rasistickým“ motivem spáchané na příslušnících etnických menšin a skupin přistěhovalců, podle členského státu EU (%)

Souhrnné skupiny:

EU-MIDIS 2008

Pozn.: Otázka DD4-DE5: Domníváte se, že [k tomuto incidentu / kterémukoli z těchto incidentů] V POSLEDNÍCH 12 MĚSÍCÍCH došlo částečně nebo plně v důsledku vašeho přistěhovaleckého/menšinového původu?; SVE = Středoevropané či Východoevropané.

Zdroj: FRA (2012), EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as victims of crime, graf 5

a proto i neviditelné. V takových případech nemusí být plně dodržována nebo chráněna práva obětí, což znamená, že členské státy EU neplní své povinnosti vůči obětem trestné činnosti.

Možnosti dalšího postupu

S cílem řešit trestné činy z nenávisti a zabývat se souvisejícími případy porušování lidských práv musí Evropská unie a její členské státy tyto trestné činy více zviditelnit a přivést pachatele k odpovědnosti.

Mezi 27 členskými státy EU existují výrazné rozdíly, pokud jde o údaje, které o motivacích vyvolaných předsudky tyto členské státy evidují a zveřejňují. Tyto rozdíly znamenají, že oficiální mechanismy shromažďování údajů o trestných činech z nenávisti v EU často nezachycují skutečnou situaci v terénu. Publikace agentury FRA *Zviditelnění trestných činů z nenávisti v Evropské unii: uznávání práv obětí* ukazuje, že pouze osm členských států EU eviduje trestné činy motivované (vnímanou) sexuální orientací obětí, zatímco jen další čtyři shromažďují nebo zveřejňují údaje o trestných činech páchaných na Romech.

Evropská unie a její členské státy by měly přijmout právní předpisy zavazující členské státy ke shromažďování a zveřejňování statistických údajů týkajících se trestných činů z nenávisti. Ty by měly přinejmenším obsahovat informace o počtu incidentů ohlášených veřejností a evidovaných příslušnými orgány, jakož i počet odsouzení pachatelů, důvody, proč byly tyto trestné činy shledány diskriminačními, a uložené tresty.

Donucovací orgány a systémy trestního soudnictví by měly být pozorné vůči jakýmkoli známkám motivace předsudky. Zákonodárci by měli zvážit zvýšené tresty za trestné činy z nenávisti, aby zdůraznili závažnost této trestné činnosti.

Soudy vydávající rozsudky by měly projednávat předsudky motivované případy veřejně, aby zvýšily povědomí o trestných činech z nenávisti a jasně řekly, že páchaní takových trestných činů vede k přísnějším trestům.

Pokud je to podle vnitrostátních právních předpisů možné, měly by členské státy EU členit údaje shromážděné o trestných činech z nenávisti podle pohlaví, věku a dalších proměnných, aby umožnily lepší pochopení vzorců viktimizace a páchaní trestné činnosti. Oficiální mechanismy shromažďování údajů týkajících se trestných činů z nenávisti by měla doplnit šetření viktimizace trestnou činností, která by osvětlila aspekty, jako je povaha a rozsah neohlášených trestných činů, zkušenosti obětí trestných činů s prosazováním práva, důvody neohlášení a povědomí o právech u obětí trestných činů z nenávisti.

Obecně řečeno, většina členských států EU musí zvětšit rozsah svého oficiálního shromažďování údajů o trestných činech z nenávisti s cílem:

- zviditelnit trestné činy z nenávisti v Evropské unii,
- poskytnout obětem trestných činů z nenávisti příležitost dosáhnout ve vztahu k pachatelům odškodnění,
- zajistit, aby členské státy EU účinně reagovaly na trestné činy z nenávisti jako na porušování základních práv.

Další informace:

Zprávy agentury FRA o trestných činech z nenávisti – „Zviditelnění trestných činů z nenávisti v Evropské unii: uznávání práv obětí“ (*Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights*) a „EU-MIDIS Zaměřeno na údaje č. 6: Menšiny jako oběti trestné činnosti“ (*EU-MIDIS Data in Focus 6: Minorities as victims of crime*) – viz: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources>

Přehled činností agentury FRA týkajících se rasismu v zaměstnání a souvisejících druhů nesnášenlivosti je k dispozici na adrese: <http://fra.europa.eu/en/theme/racism-related-intolerances>